

A BUDAPESTI 1886-ik ÉVI TÖRTÉNELMI KIÁLLÍTÁSRÓL.¹

MAJLÁTH BÉLÁTÓL.

Történetírásunk kiváló művelője s az ujabbkori történelmünk egyik legalaposabb ismerője, Thaly Kálmán, a magyar történelmi társulatnak 1883-ik évi ápril hó 5-én tartott választmányi ülésén tette az indítványt, hogy Budapest főváros közönsége szólíttassék fel Budavárának a törököktől 1686-ik évi szeptember 2-án történt visszavivását, kétszázéves fordulója alkalmával, a nemzethez és a fővároshoz méltóan megünnepelni. Ezen indítvány, formulázott alakban konkrét javaslatot tartalmazván az ünnepély módozatára nézve, a következő három pontra hívta fel a választmány figyelmét, ugyanis: egy rendezendő történelmi kiállításra, Budavára 1686-ik évi visszavivásának monographikus megírására s ezen fegyvertényt megörökítő emléktábla felállítására.

A hazafi lelkesedésből eredő indítványt, a történelmi társulat választmánya örömmel és egyhangulag elfogadta, midőn is a választmány határozata alapján az elnökség ápril 24-én kelt előterjesztésében, a főváros közönségét megkereste, az említett fegyverténynek kétszáz éves fordulóját megünnepelni.

A főváros közgyűlése május 2-án kelt végzésével, a történelmi társulat beadványát a fővárosi képzőművészeti állandó bizottságnak kiadta azon utasítással, hogy az indítvány iránt a közgyűlésnek javaslatot adjon.

¹ A történelmi kiállítás kalauzából.

A képzőművészeti állandó bizottság, az indítvány fontosságának magaslatára helyezkedve, mielőtt az ügyet beható tanácskozás alá veszi vala, felszólítja a történelmi társulatot, kebeléből néhány tagot kiküldeni, hogy a képzőművészeti állandó bizottsággal közösen tanácskozában, együttes megállapodásuk alapján tehessék meg javaslatukat a közgyűlésnek, a benyújtott indítvány felett.

A történelmi társulat, kiküldvén maga részéről Ipolyi Arnold társulati elnököt, Szilágyi Sándor titkárát, Thaly Kálmán, Bubics Zsigmond, Pauler Gyula, Torma Károly, Thallóczy Lajos és Majláth Béla választmányi tagjait; az így megalakított vegyes bizottság, három ízben ülésézvén, december 8-án kelt s indokolt javaslatát a következőkbe nyújtotta be a főváros közgyűlésének: tekintve, hogy Budavárának 1686-ik évben a törököktől lett visszavivása, nemcsak a hazának adta vissza fővárosát, de az, a kereszténység szempontjából, európai érdekű történelmi fontossággal is bír, tekintve, hogy azon fegyvertény megünneplése annak semmiféle politikai czélzatosságot, semmiféle demonstratív jelleget nem kölesönöz, csak magát a katonai fegyvertényt érinti, az ott vérzett az ott elhullott ösök s a harcban résztvett idegen nemzetek iránt megújult pietásnak, a hálás megemlékezésnek leszen kifejezése: a bizottság az indítvány elfogadását ajánlja s keresztül vitelére nézve javasolja, egy történelmi kiállítást rendezni, Budavárának 1686. évben történt visszafoglalását monographice megíratni és kinyomatni, a tény megörökítéseül emlékérmét veretni; javasolja továbbá azon helyet, hól az ostromló hadak hősei a bástya falakon legelőször a várba rohantak, egy emléktáblával megörökíteni; azon eseményről, egy nagyobb történeti festményt készíttetni s végre, Budavára visszavivásának tényével foglalkozó díszülést tartani s ugyanakkor népünnepélyt rendezni.

Hogy Buda visszavivásának történelmileg nagy fontosságú ténye minél díszesebben megünnepeltessék, s az ott harczolt hősök iránti kegyeletének minél nyomatékosabb kifejezést adhasson a főváros közönsége, javasolja a jelentéstételre kiküldött bizottság: az ünnepélyre az uralkodó pár ő felségeiket, a trónörökös ő fenségét és nejét, a cs. és kir. főhercegeket, a kormányt, a főpapságot, a testvér-törvényhatóságokat, a tudományos testületeket és intézeteket meghívni, úgy azon hazai és külföldi

nevezetes családok jelenleg élő ivadékait is, kiknek ősei Buda-
vár visszafoglalásánál, az osztrák hadseregben, a szövetséges
hadak soraiban, s mint önkéntesek, azon dicső fegyvertény alkal-
mával oly hősiiesen harcoltak, vértettek és elhullottak.

A kegyeletes megemlékezés sugalmazta ünnepély rendezé-
sét és végrehajtásának keresztülvitelét, a fővárosi képzőművé-
szeti állandó bizottságra javasolja bizni, olyformán, hogy az a
fővárosi tanács és a történelmi társulat tagjaiból kiegészítették.

A fővárosi tanácsnak 1883-ik évi december 23-án tartott
tilésén tárgyalás alá vétetvén a képzőművészeti állandó bizott-
ságnak javaslata, az a tanácsülés által minden pontjában egy-
hangúlag elfogadtatott.

A minden irányban szükséges előintézkedések tervszerű keresz-
tülvitelére, rövid idő alatt megalakított az ünnepélyt rendező
vegyes nagy bizottság, a fővárosi tanácsnak, a képzőművészeti
állandó bizottságnak, és a magyar történelmi társulatnak követ-
kező tagjaiból: elnök: Gerlóczy Károly, fővárosi első alpolgár-
mester; tagok: Bubicz Zsigmond, apát, nagyváradi kanonok,
országgyűlési képviselő; Busbach Péter, országgyűlési képviselő,
fővárosi bizottsági tag; Csiky Kálmán, egyetemi tanár, fővárosi
bizottsági tag; dr. Falk Miksa, országgyűlési képviselő, fővárosi
bizottsági tag; Havas Sándor, nyugalmazott államtitkár, fővárosi
bizottsági tag; Ipolyi Arnold, besztercebányai, később nagyvá-
radi püspök, a történelmi társulat elnöke, valóságos belső titkos
tanácsos; báró Kaas Ivor, fővárosi bizottsági tag; Királyi Pál,
fővárosi bizottsági tag; báró Liphay Béla, országgyűlési képvi-
selő, fővárosi bizottsági tag; Majláth Béla, a Széchenyi országos
könyvtár őre; dr. Pauler Gyula, országos levéltárnok; Pucher
József, építész, fővárosi bizottsági tag; Rózsa Péter, fővárosi
tanácsnok; Szilágyi Sándor, egyetemi könyvtári igazgató, a
történelmi társulat titkára; Thaly Kálmán, országgyűlési kép-
viselő; dr. Thallóczy Lajos, kormánytanácsos, a közös es. kir.
pénzügyminiszterium levéltári főnöke; Dr. Torma Károly, egye-
temi tanár; Vidéky János, fővárosi iparrajziskolai igazgató;
Weber Antal műépítész, fővárosi bizottsági tag; Ybl Miklós műépi-
tész, főrendiházi és fővárosi bizottsági tag; Zichy Antal, ország-
gyűlési képviselő, fővárosi bizottsági tag.

Ilyképen megalakulván az ünnepélyt rendező bizottság, ez

gyakori ülései alatt beható tárgyalás alá vette az ünnepély programja egyes pontjainak miként leendő foganatosítását s határozatait, javaslat alakjában mindannyiszor benyujtván a fővárosi tanácsnak, az, a törvényhatóság közgyűlési határozata által nyert megerősítést.

A keresztülvitelnél közreműködendő szakerők számba vétele után, a rendező bizottságnak a tanáchoz terjesztett javaslatait, a fővárosi közgyűlés elfogadván, a következő lényeges pontokat emelte határozattá: Budavára 1686. évi visszavivása történetének monographikus megírásával megbízott dr. Károlyi Árpád; ezen munka megfelelő illusztrációjának gondja Szilágyi Sándorra háramlott; az emléktábla tervrajzai közül Vasady Ferencz építész-mérnöké fogadtatván el, annak elkészítése is reá bízott; az emlékérem matriczának vésésére Scharff A. bécsi vésnökkel kötött szerződés; az epigraphikus feliratok szerkesztésével Torma Károly, Szilágyi Sándor és Majláth Béla bízott meg, míg a nagyobb mérvű s a Buda visszavételére vonatkozó festmény kivitelére, Benzur Gyula festőművésztünk kéretett fel.

Az ünnepélyességekkel egybekötött történelmi kiállítás előmunkálatainak foganatosítására, állandó iroda rendeztetvén be, annak vezetésére Gerlóczy Károly I. alpolgármester, igazgatójává Majláth Béla kéretett fel, segédkezésre pedig Horváth Ignác múzeumi könyvtártiszt, mint titkár, adatott melléje; végre, mint-hogy az ünnepély keresztülvitelére megszavazott 22200 forint, a felmerült körülmények miatt kevésnek bizonyult, a rendező bizottság által tett újabb javaslat alapján, a közgyűlés által 30000 forintra fölemeltetvén, az, a m. kir. belügyminiszterium jóváhagyásával engedélyeztetett; mire a történelmi kiállítás rendezésével és a kiállítási kalauz szerkesztésével Majláth Béla megbízatván, a kiállítás megnyitására és a „Kalauz“ megjelenésére f. é. augusztus 15-ik napja lön meghatározva; ezután a diszünnep, a hősies fegyvertény forduló napjára szeptember 2-ikára, a zárünnep pedig október 31-ére tüzetett ki, a mely napon a történelmi kiállítás berekesztetik.

Ezen határozmányok által állapítottak meg a kegyelet sugallta ünnepély egyes pontozatai.

A mi magát a történelmi kiállítást illeti, a rendező-bizottságnak, 1885-ik évi szeptember 27-én tartott ülésében meghatározott az irányadó elv, mely szerint, a kiállítandó tárgyak

kilenc csoportra osztva, következőképen osztályoztattak : I. csoport Buda és Pest és környékének azon tér- és látóképei, melyek az 1686. évi hadjárat előtt és után való állapotát tüntetik fel ; II. Buda és Pest környékének, a táborozás és az ostrom alatti állapotrara vonatkozó, az erődítési és táborozási műveleteket feltüntető térképek és rajzok s Budapestnek egy legújabb térképén az 1686-ik évi állapotot feltüntető térképe ; III. Budavárának 1686-ik évi visszafoglalási mozzanatát, az egyes csatározásokat, kirohanásokat, a bevételt feltüntető s 1700-ig metszetben, rajzban és festményekben megjelent s közzé tett képek és gobelinek ; IV. a hadjáratban s az ostrom körül szerepelt kiváló katonai egyének, az eseményekre befolyt egyházi és polgári egyének egykorú vagy közel egykorú s 1700-ig közzé tett arcképei ; V. a védelem, ostrom és bevételnél részt vett különböző nemzetiségű katonák akkori egyenruházata, fegyverzete, hadi felszerelése, polgári használatu, vadász- s más lőfegyverek, díszfegyverek ; VI. zsákmányul ejtett tábori felszerelési tárgyak, hadi jelvények, sátrak, zászlók, ékszerek stb. ; VII. azon korból fenmaradt s kivált a török hódoltság korszakát megvilágító tárgyak, emlék-érmek, folyó pénzek s török eredetű házi eszközök, használati tárgyak stb. ; VIII. a bevételt megelőző s a bevételre vonatkozó okiratok, levelezések, kéziratok, leírások stb. végre IX. Budavára visszafoglalásának eseményét tárgyaló festmények, képek s nyomtatványok stb.

Ezen elvi megállapodások után, a történelmi kiállítási iroda 1885-ik évi november 1-én megkezdette működését. Minden, a kiállítást illető értesítések, felszólítások, levelezések, utasítások, felterjesztések s a kiállítást előkészítő írásbeli dolgozatok, az állandó irodában végeztettek el.

A munka és eredményének talán nem épen érdektelen része, a statisztikai kimutatás, mely röviden a következőkbe foglalható össze : vezetettett az állandó irodában nyolcz jegyzőkönyv, u. m. felszólítási jegyzőkönyv, bejelentési jegyzék, postakönyv, iratjegyzék, tárgy jegyzőkönyv, értékjegyzék, kiadási napló s a ládák jegyzéke. A kiállításban való részvételre szétküldetett 1591 felszólító levél. Bejelentő 125. Bejelentetett kiállítási tárgy 2752 darab ; tényleg beküldetett 119 kiállító által 2459 tárgy.

A beküldött tárgyakból 1846 szám alatt kiállítatott 2208 drb.

Ki nem állítatott részint mint kettős példány, részint mint a kiállítás keretébe nem tartozó 251 darab.

A kiállítás anyagának minőségi osztályozása szerint, a tárgyak száma következő: *a)* nyomtatványok 360; *b)* kéziratok, okiratok, levelek 225; *c)* olajfestmények és domborművek 75; *d)* metszetek, kézirajzok 461; *e)* szövetek 27; *f)* fegyverek, hadfelszerelési tárgyak 705; *g)* ékszerek, használati eszközök 147; *h)* emlékérmek, pénzek, pénzverőbélyegek 208.

A rendező bizottságnak azon megállapodása, melylyel a kiállítandó tárgyakat csoportokba sorozta, elvi határozatul lón kimondva, melynek keretén belül, a kiállítás rendezésének mozognia lehetett. Magát, a történelmi kiállítás gyakorlati keresztülvitelét azonban nem szabályozta és nem szabályozhatta, mert a döntő szempontok a felállításnál csak azon tényezők lehettek, melyek a helyiség, a szekrények viszonyaiból, a kiállítandó tárgyak természetéből, lehetőleg kizsákmányolhatók voltak arra nézve, hogy az egyhangúság mellőztessék, s a kiállítást tanulmányozni óhajtók mellett, a szemlélő nagy közönség igényei is kielégítesenek a termék minden pontján, oly módon, hogy az unalmaság elkerülve, a tárgyak csoportosításának változatos élénksége elérve legyen. Ez indokolja azt, hogy az elvileg meghatározott csoportok összetartozó tárgyai nem egymás mellett, hanem elszórva itt is amott is állítottak fel, a mint azt a helyi viszonyok megengedték.

Általában véve, azon anyag, melyet e történelmi kiállítás által a közönségnek bemutattunk, első sorban közvetlen vagy közvetett vonatkozással bir Budavárának 1686. évi visszafoglalására, másod sorban pedig a török hódoltságának, a XVII-ik században volt kulturális állapotát világítja meg, hadviselési, fegyverkezési és katonai felszerelési szempontból; kiváló tekintettel olyan egyes tárgyakra, melyek az akkori idők szereplőinek tulajdonát képezték s mint emlékek történelmi múltunknak, kegyeletünknek tárgyaiul szolgálnak.¹ Ha bár csak töredékes, de mégis elég beható képét nyújtja azon házi eszközöknek is, melyek a török uralom említett korszakában itt nálunk épen a

¹ Minthogy a kiállított tárgyak általában a XVII-ik századból valók, nem látszott szükségesnek, a tárgyakat a korszakra vonatkozó jegyzetekkel kísélni.

törökök által mindennapi használatban voltak. Feltünteteti a történelmi kiállítás mindazon katonai, egyházi és politikai életben szerepelt egyéneket, a kik, vagy Budavárának visszavívásában, vagy máskülönben is, vezérszerepet vittek történelmi szempontból s elég fontosak arra, hogy a nagy közönségnek is bemutatva legyenek.

Ami a Budavára körüli harcok eseményeivel, és magának Budavárának történetével, a legszorosabb összefüggésben van, ez a kiállításnak azon két csoportja, mely a nyomtatványokat és a látóképeket, csatarajzokat, terveket és az alaprajzokat öleli fel. A tisztelt közönség tájékozásáról itt azonban meg kell jegyez-nem, hogy a kiállított nyomtatványok közül, melyek a kalauzban felsorolva és folyó számmal ellátva vannak, egynéhányat feltalálni nem fog, mert azok mint önálló kötetek vagy füzetek rendelkezésemre nem állottak, hanem csak mint más munkákkal együvé kötöttek, ilyen convolutókból pedig természetesen egy munkának a czimlapját, vagy vonatkozó helyét lehetett felütni. S míg a bel- és külföldi könyvtárak, levéltárak többszörös átkutatása, a kiállított nyomtatványokban, oly tekintélyes tömegét tünteti fel Budavára történetének, kivált az 1686-ik évi fegyverténynek bibliographiájából, mely az ehhez kötött várakozások legnagyobb igényeit is kielégítheti; szerénytelenség nélkül állíthatjuk azt is, hogy a látó- és csata képek, terv és alaprajzok, vonatkozással Buda visszavívására, majdnem teljesen feltüntetik mindazt, a mi az eseménnyel kapcsolatban, egykorú művészet által metszvényekben történelmi szempontból fontos és érdekes, előállítva lett.

Az emlékérmek és pénzek csoportja, ha nem is teljes, de mégis tekintélyes sorozatát tünteti föl Buda 1686-iki visszafoglalásának emlékére vert érmeknek, és az akkoriban folyó pénzeknek különböző veretek és értékekben, melyek az ostromot megelőzőleg és az ostrom alatt hazánkban, a polgári és katonai élet körében, a bel- és külföldi segédhadak zsoldjai által forgalomban voltak s a hódoltsági helyeken, a magyar uralom alatt levő részekben, érvényes használatban valának.

Nem kevésbé érdekes történelmi emlékek fűződnek, a kiállított tárgyak azon csoportjához is, mely a szövötművészet néhány remekét állítja szemünk elé, az *ő cs. és kir. Főlsége* által legkegyelmesebben átengedett négy gobelinben. A keleti szőnye-

gek, melyek mind a királyhágón túli részekből származnak, élénken emlékeztetnek azon viszonyra, melyben az erdélyi fejedelmek a portához állottak, a mely viszony, a kölesönös ajándékozások által is nyilatkozott, a fejedelmek udvartartásában, az egyes családok magán- vagy nyilvános életében; a mi következésében kellő magyarázatát adja annak, hogy a királyhágón túli része hazánknak, miért oly gazdag a XVI. és XVII. századból származó keleti eredetű emlék-maradványokban.

Figyelemmel a történelmi szakirodalomra és ennek hivatott művelőire, a jelen kiállításnak egyik legfontosabb csoportja az, mely a kéziratokra, okiratokra és a levelezésekre vonatkozik, melyek Budavára visszafoglalásának előzményeire, előkészítésére vonatkozó eddig több ismeretlen, a történetírásban fel nem használt adatokat tartalmaznak. A mi magát a kiállítás külső jellegét illeti, szem előtt tartva, úgy az ünnepélyességek indítványozójának, mind pedig az indítványt elfogadó főváros törvényhatóságának intenióját, melylyel az a Budavár falai alatt küzdött hősök emlékének kegyelet adóját óhajtá leróvni s evvel, mintegy nemzetközi jelentőségre emelni a kiállítást: úgy vélt annak a kiállítási igazgatóság megfélelni, hogy mindazon nemzetiségeket, melyeknek ősei itt küzdtenek, véreztek és elhullottak, czimerképeivel és zászlószíneivel manifestálta a kiállítási csarnok helyiségeiben.

A történelmi kiállítás alkalomszerű természetéből kifolyó azon körülmény, hogy a kiállítás csak időleges, oda utalta a „Kalauz“ szerkesztőjét, hogy annak tudományos értékét marandandóvá tegye. Ez a kiállított tárgyak szakszerű leírása és a „Kalauz“ rendszeres beosztása által volt elérhető úgy, hogy míg a kiállított anyag jellemző és történetileg érdekes sajátságainak leírása, ha talán nem is kielégítő, de mégis elég élénk képét nyújthatja az egyes tárgyaknak, addig a „Kalauz“ rendszeres beosztásának egésze, kellő tájékozást nyújthat, az anyag minősége és mennyisége iránt, a tudós búvárnak, a kutatónak, ki, Budavár 1686-diki bevételének nevezetes eseményével, mint bibliograph, történetíró, a művészetek mívelője, régiségbúvár, éremtudós, katona stb. a „Kalauz“ nyomán foglalkozni akar; mert együtt találja, a nyomtatványokat, a kéziratokat, az okleveleket,

a metszeteket, a festményeket, a hadfelszerelési, a házi használati tárgyakat, az érmekeket és pénzeket.

A tárgyak nem a „Kalauz“ számainak megfelelő sorrendjében állítottak fel, sőt az egészen hasonlóké, egy szám alatt s mégis elszórva vannak, némelyek, pedig egy gyűjtő szám alatt alszámokkal is jelölve; a „Kalauz“-ban azonban szoros számsorrendben követik egymást, a mely szerint, a tárgy számának a „Kalauz“ ugyanazon száma felel meg és a szemlélőt rögtön tájékoztatja a tárgy felől; míg a számnélküli tárgyak mint diszitéstül szolgálók, a „Kalauzba“ fel nem vétettek.

Vezetett pedig ezen rendszer követésére az, hogy a fentebb említett indító okoknál fogva, a tárgyakat anyag szerint csoportokban felállítani nem lehetett, s a kiállítás mulandó lévén, annak tudományos becsét és tanulságát, a „Kalauz“-nak eképeni, rendszeres beosztása és a szöveg közé nyomott illusztrációk által, kellett és lehetett maradandóvá tenni. ¹

Ezen néhány vonással kívántam vázolni, a rendező bizottság álláspontját a meghatározott elvekre nézve, a kiállítási anyag beszerzését, rendezését, s mint igazgató rendezője a kiállításnak indokolni a tényleges keresztülvitelt, végre bemutatni a „Kalauzt“, mely ha talán, a szakkatalogus címre igényt nem is tarthat, legyen szabad azon reményt táplálnom, hogy az mint a kiállított tárgyak lajstroma a tisztelt közönséget és megbízóimat kielégíteni fogja.

Nem fejezhetem be ezen sorokat a nélkül, hogy teljes elismerésemnek kellő kifejezést ne adjak, első sorban Horváth Ignác a m. n. Múzeum könyvtári tisztviselőjének, azon kitaró és fáradhatlan szorgalomért, melylyel, mint igazgatósági titkár, 10 hónapon át buzgón támogatott és dr. Posta Béla, Markovics Sándor és Tóth Árpádnak, kik, a nem csekély fáradsággal járt munkában, úgy a kiállítás beosztása, rendezése, felállítása, mint a tárgyak leírása körül törekvéseimet támogatták s lehetővé tették azt, hogy a kiállítás a kitűzött határidőre megnyil-

¹ A kiállítási termek, szobák, folyosók és szekrények számokkal és betűkkel való jelzései, a «Kalauz»-t nem érintik, csak az «Utmutató»-ra vonatkoznak, mit, a látogató nagy közönség érdekében, a napi sajtó felszólalására, tárgyilagos rövideggyel s a nevezetesebb tárgyak felemlítésével, kinyomatni szükségesnek mutatkozott.

hatott s a „Kalauzt“ a megnyitás napján a közönség kezébe adni lehetett. Teljes elismerés illeti még Kauser József fővárosi építész, kinek tervei és műzisése szerint, a diszítési és elrendezési munkálatok foganatosítvány. Végre köszönetet kell mondanom Kuncz és társa budapesti kereskedő cégnek, azon készséges előzékenységgért, melylyel a kiállítás diszének emelése céljából 20 darab régi keleti szőnyeget, valamint Egger és társa, Egger testvérek és Wolf József régiség kereskedőknek, kik diszítéstül szolgáló régi XVII. századi tárgyakat átengedni szivesek valának.

Kiállítók névsora.

1. O cs. és Apostoli kir. Felsege.
2. Albrecht főherczeg, Bécs.
3. Coburg Fülöp herczeg, Bécs.
4. Apponyi Sándor gróf, Lengyel.
5. Ág. h. h. ev. főgymnasium, Igló.
6. Ág. h. h. ev. lyceum Pozsony.
7. Árvamegyei Csaplovics-könyvtár, A.-Kubin.
8. Bodó Lipót, Nagy-Szelezsény.
9. Bubics Zsigmond, kanonok, Kis-Marton.
10. Bethlen-főiskola, N.-Enyed.
11. Benczés apátság, Kremsmünster.
12. Barsmegye.
13. Bécs város.
14. Bécs-Ujhely város.
15. Budapest főváros, Budapest.
16. Busbach Péter.
17. Id. Conlegner Károly, Néver.
18. Ciscercita főgymnasium, Eger.
19. Cs. és kir. hitbizományi könyvtár, Bécs.
20. Cs. és kir. nyilv. tanulmányi könyvtár, Salzburg.
21. Cs. és kir. házi, udvari és állami levéltár, Bécs.
22. Cs. és kir. hadügyi levéltár, Bécs.
23. Darányi Ignác, országos képviselő, Budapest.
24. Darnay Kálmán, Kaposvár.
25. Dessewffy Pál, Margonya.
26. Dezsőffy Gyula, nyug. plébános. Szentmártonkáta.
27. Dillesz Sándorné szül. Battyány Mária, Tild.

28. Dillesz Sándor, Tild.
29. Ditlbacher erdőmester, Windhaag.
30. Domanovszky Endre, N.-Szeben.
31. Dózsa Dániel, curiai bíró, Budapest.
32. Dulánszky Nándor, püspök, Pécs.
33. Ebenhöch Ferencz, apát-kanonok, Győr.
34. Eszterházy Miklós herczeg, Fraknó.
35. Fiáth Miklós báró, Budapest.
36. Főkáptalani levéltár, Esztergom.
37. Felsőmagyarországi múzeum-egylet, Kassa.
38. Fegyvermúzeum, Grác.
39. Franzens-Muzeum, Brün.
40. Harkányi Frigyes, Budapest.
41. Henszlmann Imre, egyet. tanár, Budapest.
42. Höke Lajos, nyug. állami tisztviselő, Duna-Földvár.
43. Hadi múzeum (Arsenal), Bécs.
44. Imre Miklós, Hadad.
45. Jamnitzky Lajos, Budapest.
46. Kerecsényi János, ref. lelkész, Körmend.
47. Knauz Nándor, kanonok, Esztergom.
48. Kozáky Gyula, Budapest.
49. Kovács Gyula, Budapest.
50. Dr. Kohn Sámuel, rabbi, Budapest.
51. Kúnvári Fülöp, Budapest.
52. Kegyesrendiek társháza, Budapest.
53. Kegyesrendiek társháza, Szeged.
54. Kegyesrendiek társháza, Vác.
55. Kegyesrendiek társháza, Tata.
56. Kegyesrendiek társháza, Nyitra.
57. Kegyesrendiek társháza, Kis-Szeben.
58. Kapuczinus zárda, Budapest.
59. Kath. algymnasium, Kőszeg.
60. Kir. m. egyetemi könyvtár, Budapest.
61. Kir. könyvtár, Berlin.
62. Kir. nyilv. könyvtár, Stuttgart.
63. Kir. könyvtár, Erfurt.
64. Körmöcz sz. kir. bányaváros.
65. Lallemand Pál, Nancy.

66. Lanfranchi Énea, Pozsony.
67. Dr. Ludaics Miksa, kir. járásbíró, Ráczekeve.
68. Majláth Béla, Budapest.
69. Makróczy Ferencz, főgymn. tanár, N.-Várad.
70. Mocsáry Béla, m. kir. kincst. ispán, Perecsény.
71. M. N. Múzeum könyvtára, Budapest.
72. M. N. Múzeum régiségtára, Budapest.
73. M. T. Akadémia, Budapest.
74. Meszlényi Gyula, papnöveldei kormányzó, Esztergom.
75. Mosony megye.
76. Némethy Lajos, belvárosi segédlelkész, Budapest.
77. Nagyhercegi könyvtár, Weimar.
78. Nógrád megye.
79. Nagyszombat sz. kir. város.
80. Nyitra megye.
81. Otlík Géza, Iltyo.
82. Orsz. m. kir. statisztikai hivatal könyvtára, Budapest.
83. Országos magyar iparművészeti múzeum, Budapest.
84. Pap Gábor, ref. püspök, Komárom.
85. Paneziery Rafaela, Esztergom.
86. Pest-, Pilis- Solt- és Kis-Kun megye.
87. Pfeffer Ignác, Budapest.
88. Pflanczer Gábor, tanár, N.-Kanizsa.
89. Pristják Neit, Verebély.
90. Premontrei rend könyvtára, Prága.
91. Primási világi levéltár, Esztergom.
92. Ráth György, Budapest.
93. Révai Leó, Budapest.
94. Ref. collegium, Budapest.
95. Schatz Róbert, Budapest.
96. Simon Elek huszárszázados, Zágráb.
97. Dr. Szendrei János, Budapest.
98. Sáros megye.
99. Sopron megye.
100. Sopron sz. kir. város.
101. Szalay Imre oszt. tanácsos, Budapest.
102. Szent-Benedeki (Bars) Convent.
103. Szatmár megye.

104. Teuffelberger Ágost, Wels.
105. Thaly Kálmán, országos képviselő Pozsony.
106. Turcsányi Ödön, Egyházaszeg.
107. Tanulmányi könyvtár, Olmütz.
108. Teleki könyvtár, Maros-Vásárhely.
109. Tud. egyetem, Jena.
110. Tud. egyetem, Boroszló.
111. Tud. egyetem, Göttinga.
112. Udvari állami könyvtár, München.
113. Várady Sándor, Páty.
114. Vásárhelyi Géza, Budapest.
115. Városi könyvtár, Boroszló.
116. Városi múzeum, Carolino Augusteum, Salzburg.
117. Dr. Zalka János, győri püspök, Győr.
118. Zichy Jenő gróf, Budapest.
119. Zichy Ödön gróf, Bécs.

